

SLOVENSKÝ NÁRODOPIIS

1

XX

VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED
BRATISLAVA 1972

OBSAH

ŠTÚDIE

Božena Filová, Nestor slovenských národopiscov dr. Ján Mjartan sedemdesiatročný	1
Stefan Mruškovič, Slovenské múzeum ľudovej architektúry v Martine	7
Viera Urbančová, Iconographic Material and Agricultural Implements in Slovakia	31
Ester Plicková, O niektorých otázkach štúdia keramiky na Slovensku	51
Michal Markuš, Obradný štedrovečerný chlieb na východnom Slovensku	73
Dušan Holý, Úvaha nad terminológií vzťahů mezi folklorními útvary	103

MATERIÁLY

Ján Mjartan, Spolupráca Jozefa L. Holubyho na príprave Národopisnej výstavy v Prahe roku 1895	144
---	-----

ROZHLEDY

Jubileum Sone Kovačevičovej (Božena Filová)	150
Sympóziu o tradičnej kultúre Slovákov na Dolnej zemi (Svetozár Švehlák)	153
Prvé medzinárodné sympóziu o ľudovej strave v Lunde (Michal Markuš)	156
Sympóziu o keramike (Ester Plicková)	157
Nové prúdy v západonemeckej národopisnej vede. Detmold 1969. (Mária Kosová)	159
The Costume Society (Jarmila Pátková)	160
Súčasný štav národopisného bádania vo Vietname (Ján Múčka)	161

RECENZIE A REFERÁTY

Irena Pišútová, Ľudové maľby na skle (P. Stano)	163
Magdaléna Kaňová — Mojmír Benža, Ľudové kožuchy (E. Kahounová)	165
Jozef Hindický, Poriadok čiže reguly banickej mládeže v Novej Bani (P. Stano)	166
Liptov. I. Vlastivedný zborník (P. S.)	167
Oksana Meľnýk, Slovácko-ukrajinskí písenní zvjazky. (M. Mušíňka)	168
Dorota Simonides, Bery šmieszne i ucieszne (V. Gašparíková)	169
Helena Kapeluś, Bajka ludowa w dawnej Polsce (V. Gašparíková)	169
Teresa Brzozowska, Sabalove bajki (V. Gašparíková)	169
Man in Adaptation. The Institutional Framework. (J. Pátková)	176

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Боженa Филова, Нестору среди словацких этнографов др-у Яну Мьяртану 70 лет	1
Штефан Мрушкович, Словацкий музей народной архитектуры в городе Мартин	7
Вера Урбанцова, Иконографический материал и пихотные орудия в Словакии	31
Эстер Плицкова, По поводу некоторых вопросов изучения керамики в Словакии	51
Михал Маркуш, Обрядовый сочельничный хлеб в восточной Словакии	73
Душан Голый, Рассуждение о терминологии отношений между фольклористическими образованиями	103

МАТЕРИАЛЫ

Мьяртан Ян, Сотрудничество Йозефа Л. Голубы при подготовке Этнографической выставки в Праге в 1895 г.	144
---	-----

ОБЗОРЫ	150
--------	-----

РЕЦЕНЗИИ И ДОКЛАДЫ	163
--------------------	-----

Na 1. strane obálky: Postava dievčata ako dekor na hrenčiarском výrobku (tanieri) z Novej Bane; koniec 19. storočia. Foto E. Plicková

Vorderseite des Umschlags: Mädchengestalt als Verzierung eines Töpfererzeugnisses (Teller) aus Nová Baňa. Ende des XIX. Jahrhunderts.

MATERIÁLY

SPOLUPRÁCA JOZEFA L. HOLUBYHO NA PRÍPRAVE
NÁRODOPISNEJ VÝSTAVY V PRAHE V ROKU 1895

JÁN MJARTAN

Národopisný ústav SAV, Bratislava

O Holubyho úzkych stykoch s českými kultúrnymi pracovníkmi netreba sa osobitne zmieňovať, boli v jeho životopisoch často uvádzané a napospol sú známe.¹ V týchto materiáloch nám ide špeciálne o otázku, nakoľko sa J. L. Holuby zúčastnil na organizovaní Národopisnej výstavy v Prahe roku 1895.

Predovšetkým treba pripomenúť, že Holuby sa osobne poznal s hlavným organizátorom výstavy Fr. A. Šubertom, riaditeľom Kráľovského zemského a národného divadla v Prahe. Holuby o tom napísal: „Pred národopisnou výstavou v Prahe cestoval Fr. Šubert, riaditeľ Národného divadla, po Slovensku a zavítal aj k nám do Podhradia, lebo videl v Pezinku u mojej dcéry môj pomalovaný výkres bošáckeho dievčaťa“. Pri tejto príležitosti sa Šubert informoval u Holubyho, či by nebolo možné vypraviť na výstavu zopár mladých ľudí v bošáckom kroji. K uskutočneniu tohto želania asi nedošlo, Holuby nepokladal za dosť dobre možné takúto výpravu do Prahy poslať.² Podstatou tohto záznamu je, že Holuby vedel o pražskej výstave. Z Holubyho korešpondencie vysvitá, že akiste prvý ho o nej informoval jeho starý známy a dobrý priateľ Josef Klvaňa, ktorý mu 18. marca 1894 písal: „... Onedhy mně z Prahy psali z národop. výstavy — abych jim udal jaké krojové figuriny by měly při-

jíti na výstavu z Moravy, Slezska a Uh. Slovenska. Z Uh. Slovenska ovšem podrobněji jsem raditi nemohl, jen tak geograficky jsem radil. Za Trenčanskou stolicí ovšem i kraj z Bošáce Vámi tak do podrobností vyznačený vedle něho kraj z Turné, který se nám kdysi také, zase svým pěkným šnorováním na nohavičkách a kabaních tak zamlouval.

Vaši Bošáčané ve „svetlých“ mentýkoch by dělali pěkný dojem.

Ostatně jsem ovšem musel výst. výbor poukázati ve příčině Slovenska na znalce z Uher. Mohl-li byste se zavděčit všem, neboť máte přehled po celém Slovensku od severu k jihu a od západu k východu. Smím výstavní výbor poslati se supplikou o rady?

Výstava národopisna snad již (prý) přece bude. Mne chtěli míti generál. plnomocníkem pro Moravu, Slezsko a Uh. Slovensko. Byl bych musel objížděti jednotlivé kraje a věci pro výstavu určovati. Ale to je pro mne veliká túra a není na ní ani času. Zodpovědnost rovněž by byla velká. Proto to zamítnouti musím...“³

Z listu je zjavném že Klvaňa bol s výstavným výborom v stálom styku ako spolupracovník a poradca pre Moravu. Pre našu otázku je však významná tá časť listu, kde Klvaňa výslovne podotýka, že Holubyho odporúčal vystavnému výboru ako znalca z Uhor-

¹ HOLUBY, J. L.: Rozpomienky. Bratislava 1965, s. 181 n.

² HOLUBY, J. L.: Národopisné práce. Bratislava 1958, s. 68. Tu Holuby o. i. píše: „Je to reku pridaleká cesta a takéto dievčatá prikrehký tovar, než by sme ho zverili na Pražanov.“

³ Literárny archív Matice slovenskej, fasc. č. 366, list Josefa Klvaňu Holubymu.

ska, čo potom znovu pripomína aj v liste zo dňa 30. júna 1894, keď píše:

„A nyní k milému listu Vašemu ze dne 14. t. m. Z Prahy byl jsem požádán, abych poradilo Slovensku odkud by figuriny měly být vystaveny na národop. výstavě. Poradil jsem o všem, ale nejsem tak dokonale obeznámen se Slovenskem, poukázal jsem slav. výbor na Vás: Vy že nejlépe poradíte, odkud by se figuriny slovenské měly poříditi a že vůbec ze svých zkušeností mnoho můžete sl. výboru sděliti, také o chalupách slovenských. Myslil jsem, že Vám sl. výbor jasně sdělí, co si přeje. Ale podle všeho v Praze přece jen nemají jasný názor o Moravě a Slovensku, proto patrně přenechávají úplně volnou ruku každému. Prvotně — snad jsem Vám to již psal — měl jsem já býti jenerálním zástupcem výstavy pro Moravu a Slovensko, což jsem ovšem, majíc jiné věci na starosti a své postavení na zřeteli, nemohl přimouti, jakkoliv mně činěny nabídky skvělé. I z toho posledního soudím, že v Praze nemají hlavy, která by Moravské a Slovenské věci řídila na základech vlastních zkušeností. A tak zavděčíte se velice sl. výboru, když z bohatých svých zkušeností na Slovensku jim alespoň poradíte. Dobrá rada stojí tu často za více, než sestřikávání celých komisii. A vy přece znáte celé Slovensko dobře a můžete mnoho raditi a mnoho doporučiti. Rady a listy lze nejlépe adresovati na výbor výstavní (k rukám p. Dr. Kováře), kterýž má kancellarš na Příkopech (v Praze) č. 12...“

„... Ten „magický herbář“ neopomeňte poslati na výstavu Pražskou. Budou tam míti takových věcí po skrovnu, neboť léčení lidové a čarovné je v Čechách na vymření a z Moravy leda snad v horách Karpatských ještě se pěstuje. Bude Vám tedy výstava vděčna. Z Moravy leda pan Čižmář, Vám dojísta známy, něco podobného vystaví... Bude-li tady v okolí Dr. Niederle, vypravím ho k Vám na Slovensko. Co je po takovém učenci knihovcím, když neohlédne se prakticky po světě“.⁴

V treťom liste, písanom 3. marca 1895,⁵ Klvaňa nič nespomína o Holubyho spolupráci s výstavou, jednako však aj tento list je

zaujímavým dokladom, ako sa Národopisná výstava rodila, aké všelijaké ťažkosti bolo treba prekonávať, aby sa zabezpečilo jej uskutočnenie, aby sa získala široká sploupráca a aby sa zhromaždil potrebný výstavný materiál. Na doplnenie dejín výstavy a objasnenie niektorých okolností pri jej organizovaní isteže poslúžia aj údaje a náhľady, ktoré v tomto liste uvádza Klvaňa. Pretože tento list nebol ešte uverejnený, odtlačáme ho takmer v plnom znení:

„... U nás není nic zvláštního ani v širších vrstvách ani v užších kruzích. Leda národopisná výstava rozčeřuje zanotno vlny vnímavých myslí slovanských; přesto vše je mnoho těch, co ještě pořád lhostejně ke vzácnému podniku tomu hledí.

Viděli jse ve Světozoru nebo v Zl. Praze plakát národopisné výstavy?

Mnoho to na Hynajse není — použil k tomu fotografii našich a ještě falešně! Ve Světozoru vydali Slováka moravského za bratra Slezana a Slováka uherského — šohajka ze Zárječa, co nám na cestě nešťastník pléd ztratil (ale po 6 měsících se našel a byl nám vrácen) toho vydali za Valacha! Juž to používání fotografií není důstojno Hynajse a ta nezalost lidu pro lidopisnou výstavu jest hrozná. No Bůh je naprav!

Ale výstava sama slibuje býti vzácnou. Alespoň Čechy báječné množství věcí budou míti. Morava bude slaběji zastoupena, protože u nás není takých horlivců, čo by se tomu výhradně po několik měsíců mohli věnovati a také není dost peněz. V Čechách okresní samosprávná zastupitelstva mohol snadno sta zl. věnovati na sbírání. Ale celkem i to bude dobré, co přijde z Moravy a Slezska, ba i ta trocha z Uh. Slovenska vystavená.

Tak se juž na to vše těšíme!

Ja zařizují chalupu jihoslováckou. Scházejí juž jen drobnosti a pomalování, jež bude provedeno z jara.

Sám ze svých sbírek ničeho nepošlu, protože v Praze bude podobných věcí beztak mnoho.“

V poslednom liste, ktorý sa vzťahuje na národopisnú výstavu, písanom dňa 7. októbra 1895,⁶ píše Klvaňa už o svojich dojmoch

⁴ Tamtiež, list J. Klvaňu Holubymu.

⁵ Tamtiež, list J. Klvaňu Holubymu.

⁶ Tamtiež, list J. Klvaňu Holubymu.

na výstave. Aj v tomto liste Klvaňa znovu spomína Holubymu najmä exponáty zo Slovenska a vcelku ich hodnotí kladne, i keď mu tam viaceré objekty chýbajú, konkrétne Detvan s kečkami, a keď v inštalácii slovenských predmetov zistil niektoré menšie chyby v ich označení. Príslušné pasáže listu odtlačáme: „...Po odbytí prací úředních zajel jsem si do Prahy, kdež pobyl jsem takměř 14 dní — jen ženě jsem zajel do Drážďan na protiv — a kochal se krásami výstavy národopisné.

Uherské Slovensko, jakkoliv nespracováno pro přirozené poměry soustavně, přece jen pěkně a ve výšivkách bohatě se reprezentovalo. Člověk s radostí úpřimnou pozdravoval tu bohatě vyšperkovanou dívčici z Pišťanska onde zase Oravce atd. Škoda že tam nebyl tak podařený Dětvan jako náš milý Jano Krúžliak č. 260 z Lázů Detvanských, kteréhož jsme ve Zvoleni s Koulou fotografovali. Ty jeho káčky by byly dělaly opravdový dojem. Také několik chyb se vloudilo do značení věcí některých ze Slovenska, ale to se v Muzeu národopisném opraví. Laikové to bez toho při návštěvě výstavy nepostřehli...“

Písomné styky medzi Klvaňom a Holubym boli dosť čulé, o čom svedčia Klvaňove listy v Holubyho korešpondencii, zakúpenej Maticou slovenskou od Holubyho vnukov a uloženej v matičnom Literárnom archíve. Preto možno predpokladať, že aj v Holubyho listoch Klvaňovi z obdobia pred Národopisnou výstavou sú uvedené jeho náhľady o výstave, že Holuby reagoval na Klvaňove podnety a návrhy o zastúpení Slovenska na výstave a vo veci Holubyho spolupráce. Veď v liste z 30. júna 1894 sa Klvaňa výslovne odvoláva na Holubyho list zo dňa 14. júna 1894. Isteže by sa tieto otázky na základe Holubyho listov lepšie objasnili. Žiaľ, doteraz sa nám nepodarilo objaviť Klvaňovu literárnu pozostalosť, resp. korešpondenciu. Všetky pokusy v tomto smere zostali zatiaľ bezvýsledné.

Odôvodnene možno však usudzovať a svedčia o tom aj ďalšie doklady, že Klvaňove odporúčania a návrhy zaangažovať Holubyho

do výstavnej spolupráce boli v Prahe prijaté, pretože výstavnému výboru na účasti Slovenska veľmi záležalo. Videl v tom nielen prestížnu otázku, ale súčasne aj národný záujem a nešlo mu iba o materiálovú kompletnosť výstavy, ale priamo aj o politickú otázku, o otázku česko-slovenskej spolupráce aj na tomto úseku.⁷ Najpádnejším argumentom je ostatne, ako uvádzame v úvode tohto príspevku, že Šubert osobne cestoval na Slovensko, aby túto spoluprácu konkrétne dojednal a zabezpečil. Ešte obširnejšie sa o tom dozvedáme zo Šubertových listov Holubymu. Tak v prvom liste zo dňa 24. augusta 1894⁸ Šubert píše:

„...Dovoluji sobě vyjadřiti úpřimnou radost nad ochotou, s jakou ráčil jste, velectený pane slibiti mne svou účinnou podporu ve prospěch Národopisné výstavy československé. Byl jsem potěšen tím více, anať mne byla osvědčena i všady jinde a zvláště v Turčanském Sv. Martine, kdež jsem byl ujistěn od předních vlastenců, že soukromě a beze vší veřejné okázalosti, ale za to tím usilovněji, budou všichni jednomyselně pracovati k tomu, aby uherské Slovensko bylo co možná nejskvěleji zastoupeno na naší výstavě.

Hledě k tomu osměluji se, velectený Pane, po svém návratu do Prahy znovu a co nejsnažněji prositi Vás, abyste ráčili v místě svém i v okolí znenáhla sebrati a pro výstavu naši zabezpečiti předměty, o které na Slovensku v první řadě jde. Jsou to:

1. sváteční kroje šuhajů a divčic spolu s ozdobami hlavy, jaké nosí nevěsty a s kožichy mužskými a ženskými.

2. Lidové výšivky. (U každého předmětu račte na připojeném, na kroji neb na výšivkách přišitím lístku poznamenati, z které stolice a ze které dědiny kraj jest a dle možnosti, které osobě náleží.)

3. Fotografie typů ženských a mužských (tedy poprsí a sice pokud možno v kabinetním formátě), fotografie (nebo nákresy, malby atd.) krajů, dále fotografie starších selských staveb, fotografie jizeb, nábytku a nářadí, fotografie starých památných staveb slovenských, věží, starých kostelů, zámků

⁷ Pozri o tom MJARTAN, J.: Jubileum česko-slovenskej spolupráce v národopise. Slovenský národopis, 3, 1955, s. 450–473; ďalej PODOLÁK, J.: Národopisná výstava československá a Slovensko. Slovenský národopis, 18, 1970, s. 585–594.

⁸ Literárny archív Matice slovenskej, list Fr. A. Šuberta Holubymu.

atd. Tyto předměty potřebujeme především. Jestliže můžeme ještě dále apelovati na Vaši laskavost, prosím:

4. Dle možnosti aspoň jeden model selského stavení, vyrobeny buď ze dřeva, nebo lepenky rozměrů 1 : 25 (teda jeden metr skutečné velikosti odpovídá 4 centimetrům modelu) a tak uzpůsobený, aby střecha se stropem se mohli odklopiti a vnitřku v přízemí, aby bylo viděti úplné rozdělení stavení na pitvor, jizbu, komoru atd., plány těchto stavení.

5. Zajímavé kusy starého charakteristického nábytku, nebo náradí, náčiní, nádobí majolikového, kamenného atd.

6. Dle možnosti národní písně, pokud nejsou obsaženy ve vydané sbírce p. Franciseiho, říkání lidu atd., vše to sepsáno v dialektu, v jakém lid té dědiny mluví.

7. Staré československé rukopisy, rukopisné knihy, listiny.

Není pochyby, velectěný pane, že ráčíteli osvědčenou horlivost Svou spojití se stejnou horlivostí jiných vlastenců a vlastenek Svého okolí, sesbíráte za nedlouho hojnost materiálu, kterým se velmi prospěje zastoupení Slovenska na naší výstavě.“

V další statí Šubert píše, že všetko sa nemôže vykupovať, lebo „nevládneme statisíci“, a len čo by sa nedalo vypožičať a bolo by pre výstavu dôležité, „odhodlali bychom se snad ji zakoupiti“. K tomu by však bol potrebný súhlas.

Záver listu: „Kterékoliv jiné informace ráčíte Sobě přáti, podám je velectěný pane, ochotně písemně, jakmile mne dojdou listy Vaše. Nashromaždili se Vašnostem více výstavních předmětů, račte je co možná brzy v dobrém opatření železnou drahou nebo poštou zaslati pod adressou buď mojí, neb některou jinou, kterou si dovolím Vašnostem oznámiti...“

Tento list má význam nielen ako doklad Šubertovej osobnej návštevy u Holubyho, o čom ostatne písal aj sám Holuby a ako ob-

šírnejší návod, čo má Holuby pre výstavu zádovažovať, ale je zaujímavý aj ako dokument k celkovej koncepcii výstavy. Šubert chcel mať Slovensko — najmä pokiaľ išlo o jeho ľudovú kultúru — vo všetkých oddeleniach kompletne zastúpené. V liste uvedené pokyny pre zber výstavného materiálu sú totižto v úplnej zhode s programom výstavy, ktorý do výstavného plánu zahŕňal okrem národopisu aj antropológiu a demografiu, zemepis, jazyk, prstonárodnú literatúru atď.⁹ Tohto programu sa potom dosť presne pridŕžovali aj pri inštalovaní výstavy, o čom svedčí aj publikovaný sprievodca po výstave,¹⁰ ba hlavné oddelenia výstavy zachovali sa potom aj pri stanovení programu pre Národopisné múzeum.¹¹ Pravda, zo Slovenska sa nerátalo s výstavou mestských slohových stavieb, sakrálnych budov ap. Hlavný dôraz sa kládol na slovenské ľudové kroje a výšivky, na ľudové staviteľstvo a domový interiér, potom aj na ľudové nástroje a keramiku.¹² Pozoruhodné je ďalej, že program výstavy plánovalo aj folkloristické oddelenie, pravda, v obmedzení zväčša na ľudovú pieseň, no doplnené o písomný materiál, a preto aj Šubert v 7. bode svojho listu žiada poslať aj „staré československé rukopisné knihy, listiny“.

Otázka účasti Holubyho na spolupráci okolo výstavy sa objasňuje ďalšími Šubertovými listami. Tak v krátkom liste z 26. septembra 1894 Šubert urguje odpoveď na svoj predošlý list a znovu žiada Holubyho o pomoc pre výstavu: „...Zavázal byste mě k velikým díkům, kdybyste ráčil několika řádky dobrotivě mne oznámiti, jaké kroky ráčil jste už dosud v oné naší společné záležitosti československé učiniti a které as předměty laskavým prostřednictvím Vaším budeme moci na výstavu obdržeti.“¹³ Toto želanie, ba vari ešte skromnejšie opakuje Šubert v ďalšom liste z 3. novembra 1894, kde o. i. píše: „...Budeme za všechno vděčni, co seberete a nam pošlete. Pánům Dohnánymu a Milcovi rádi odpíšeme. Ostatně sbíratí budou i z Turč.

⁹ Národopisná výstava československá v Praze r. 1895 (ďalej NVČS). Praha 1895, s. 18.

¹⁰ Národopisná výstava československá v Praze. Hlavní katalog a průvodce. Druhé vydání. Praha 1895.

¹¹ NVČS, s. 30.

¹² Približne v tomto duchu je písaná aj výzva výstavného výboru pre Slovensko. Pozri MJARTAN, J.: c. p., s. 458.

¹³ Literárny archív Matice slovenskej, list Fr. A. Šuberta Holubymu z 26. sept. 1894.

Sv. Martina a mohly by se věci prostredníctvom pánů z Martina poslat¹⁴

Výsledok Šubertových žiadostí a urgencií mal by sa ukázať jednak v náplni samej výstavy, jednak v početných správach a referátoch o nej. Lenže práve výsledok prieskumov v tomto smere je vcelku negatívny. Ani v katalógu a sprievodcovi výstavy¹⁵ a ani v reprezentačnej publikácii *Národopisná výstava československá v Praze r. 1895* nenachádzame predmety, o ktorých by sa dalo predpokladať, že pochádzajú z Holubyho zberu. V krojových oddeleniach nachádzajú sa objekty takmer zo všetkých slovenských stolíc, ale medzi lokalitami konkrétne sa spomínajú tieto: Bzince, Malačky, Zárieč, Kluknava, Skalica, Opatová, Vydrná, Stankovce, Nimnica, Čáčov, Siladice, Modra, Hlboké atď.,¹⁶ no nič zo Zemianskeho Podhradia, Bošáče alebo z ich okolia. Druhé väčšie oddelenie, oddelenie ľudového staviteľstva a domového interiéru okrem oravskej chalupy a čižmianskeho gazdovstva obsahovalo aj viac modelov ľudových stavieb, ktoré boli rozložené v ústrednej sieni Národopisného paláca. Modely zo Slovenska sú z lokalít: Nová Baňa, Blatnica, Vydrná, Jasenová, Párnica, Bardejov a koliba z Liptovských Sliáčov. Z okolia pôsobiska Holubyho nebol tu nijaký model, i keď ho Šubert v 4. bode svojho listu z 24. augusta 1894 výslovne žiadal.¹⁷ Takisto negatívny je výsledok aj z ostatných oddelení výstavy.

Pokiaľ ide o účasť pracovníkov zo Slovenska pri organizácii a inštalácii výstavy, zo

Slovenska sa uvádza J. Smetana, J. Šrobár a výstavný odbor v Turčianskom Sv. Martine, ktorého členmi boli: predseda M. Dula, tajomník A. Bielek a členovia B. Bulla, A. Halaša, Svetozár Hurban-Vajanský, Pavol Mudroň, Žigo Paulíny-Tóth, Ambro Pietor a Pavel Socháň. Za zásluhy o výstavu „Čestný diplom a pamätný peníz“ dostáva zo Slovákov len Dušan Jurkovič a „Diplom a pamätný peníz“ A. Halaša, P. Socháň, J. Smetana a S. Smetana.¹⁸

Na základe doteraz zistených údajov možno teda uzatvárať, že Holuby sa nezúčastnil na zberateľských prácach pre výstavu. Predpokladať možno však toľko, že pomohol radami a informáciami, ako to ostatne vyplýva aj zo Šubertovho listu z 3. novembra 1894, kde uvádza Dohnányiho a Milca akiste na Holubyho odporúčanie. Tento postoj Holubyho nemožno si vysvetľovať ako jeho negatívne stanovisko k výstave. Skôr tým, že Holuby skúmal prevažne duchovnú kultúru a výtvorný prejav slovenského ľudu a nemal sklony pre zberateľskú a muzeálnu prácu. Ostatne zo Šubertovho listu z 24. augusta 1894 je dostatočne zjavné, že Holuby podporu a pomoc výstave prisľúbil a nemáme dôvod pochybovať, že svoj prisľub aj plnil. Oprávnené možno predpokladať, že ďalšie výskumy, konkrétne výskum archívu Národopisej spoločnosti československej a výskum doteraz nezistených korešpondencií vedúcich činiteľov výstavy prinesú v tomto smere doplnky a korektúry.

JOZEF L. HOLUBY'S MITARBEIT AN DEN VORBREITUNGEN DER VOLKSKUNDLICHEN AUSSTELLUNG

Zusammenfassung

Der bekannte slowakische Botaniker und Ethnograph Jozef Ludovít Holuby hatte intensive wissenschaftliche und gesellschaftliche Beziehungen mit den tschechischen Fachleuten.

¹⁴ Tamtiež, list Fr. A. Šuberta Holubymu z 3. novembra 1894.

¹⁵ Pozri pozn. 10.

¹⁶ Porov. ZÍBRT, Č.: *Národopisná výstava československá*. Český lid, 5, 1895—96, s. 103 n.; ďalej Hlavní katalog a průvodce, c. d., s. 170—187 a NVČS, s. 278 n. Tu na s. 193—206 je opis slovenských krojov od P. Socháň a. Nenadväzuje však na vystavené predmety a neudáva lokalitu.

¹⁷ Pozri pozn. 8.

¹⁸ NVČS, s. XXXV n.

Dieser Beitrag beschäftigt sich mit der Frage, ob und in welchem Masse Holuby an der Organisation der gossen volkskundlichen Ausstellung teilnahm, welche in Prag im Jahre 1895 stattfand. Aus seiner Korrespondenz sieht man, dass er über die Veranstaltung der Ausstellung rechtzeitig informiert wurde. Sogar der Direktor und Initiator dieser Ausstellung František A. Šubert ersuchte ihn persönlich und schriftlich um diese Mitarbeit und gab ihm auch konkrete Instruktionen, auf welcher Weise er mitarbeiten soll, welche Angaben und Gegenstände — im Einklange mit dem Gesamtprogramm der Ausstellung — in der Slowakei zu verschaffen und auf die Ausstellung einzusenden sind.

Die Ausstellung wurde im Jahre 1895 geöffnet und die Slowakei wurde dort angemessen vertreten und zwar durch den Verdienst des slowakischen Ausstellungsausschusses, der in Turčanský Svätý Martin organisiert wurde und auch durch den Verdienst von mehreren individuellen Mitarbeitern aus mehreren Gebieten der Slowakei. Unter den Ausstellungsgegenständen finden wir aber keine Gegenstände aus der Umgebung von Holuby's Wohnort und Dienstort (Zemianske Podhradie), so dass wir in dieser Rücksicht keine konkrete Belege über die Holuby's Mitarbeit vorhanden haben. Der Namen Holuby wird auch nicht unter den Ausstellungsorganisatoren erinnert und nicht unter den Leuten, die für die Verdienste um die Ausstellung und überhaupt für die Mitarbeit belohnt wurden.

In solchen Umständen ist die Holuby's Mitarbeit an der Organisation der Prager volkskundlichen Ausstellung nicht klargelegt. Da er sie aber versprach, werden in dieser Richtung weitere Archivforschungen nötig sein, namentlich in der Korrespondenz der leitenden Ausstellungsfunktionäre, die inzwischen zur Dispositio nicht steht.

CONTENTS

ARTICLES

Božena Filová, Dr. Ján Mjartan, Nestor of Slovak Ethnographers and Folklorists Is Celebrating His 70th Birthday	1
Štefan Mruškovič, The Slovak Museum of Popular Architecture in Martin	7
Viera Urbancová, Iconographic Material and Agricultural Implements in Slovakia	31
Ester Plicková, Some Questions Concerning the Study of Ceramics in Slovakia	51
Michal Markuš, Home-Made Bread for Celebrating Christmas Eve in Eastern Slovakia	73
Dušan Holý, Terminology Expressing Relations between Folkloristic Categories	103

VARIOUS MATERIAL

Mjartan Ján, The Cooperation of Jozef L. Holuby on the Preparations of the Ethnographical Exposition in Prague in the Year 1895	144
---	-----

COMMENTARY	150
BOOK REVIEWS AND REPORTS	163

INHALT

STUDIEN

Božena Filová, Der Nestor der slowakischen Ethnographen Dr. Ján Mjartan ein Siebziger	1
Štefan Mruškovič, Das Slowakische Museum für volkstümliche Architektur in Martin	7
Viera Urbancová, Ikonographisches Material und Ackerbaugeräte in der Slowakei	31
Ester Plicková, Über einige Fragen des Studiums der Keramik in der Slowakei	51
Michal Markuš, Das rituelle Weihnachtsbrot in der Ostslowakei	73
Dušan Holý, Betrachtungen über die Terminologie der Beziehungen zwischen den einzelnen folkloristischen Schöpfungen	103

MATERIALIEN

Mjartan Ján, Jozef L. Holuby's Mitarbeit an den Vorbereitungen der Volkskundlichen Ausstellung in Prag im Jahre 1895	144
--	-----

RUNDSCHAU	150
BÜCHERBESPRECHUNGEN UND BERICHTÉ	163

SOMMAIRE

ETUDES

Božena Filová, Dr. Ján Mjartan, Nestor des ethnographes slovaques, séptuagénaire	1
Štefan Mruškovič, Musée slovaque de l'architecture populaire à Martin	7
Viera Urbancová, Matériaux iconographiques et les outils de labour en Slovaquie	31
Ester Plicková, Pour l'étude des produits céramiques en Slovaquie	51
Michal Markuš, Pain rituel à la veille de Noël dans la Slovaquie de l'est	73
Dušan Holý, Considérations sur la terminologie relative aux rapports entre les genres de folk-lore	103

MATERIAUX

Mjartan Ján, Collaboration de Jozef L. Holuby à la préparation de l'Exposition Ethnographique à Prague en 1895	144
--	-----

MELANGES	150
COMPTES-RENDUS ET COMMUNICATIONS	163

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ
Журнал Словацкой Академии Наук
Год издания XX, 1972, № 1.
Издается четыре раза в год
Издательство Словацкой Академии Наук
Редакторы Д-р Боžена Филова и Павол Стано
Адрес редакции Братислава, Клеменсова 27

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE
Zeitschrift der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Jahrgang XX, 1972, Nr. 1. Erscheint viermal im Jahre
Herausgegeben vom Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Redakteure Dr. Božena Filová und Pavol Stano
Redaktion Bratislava, Klemensova 27

SLOVAK ETHNOGRAPHY
Journal of the Slovak Academy of Sciences
Volume XX, 1972, No. 1.
Published quarterly by the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors Dr. Božena Filová and Pavol Stano
Editor Bratislava, Klemensova 27, Czechoslovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE
revue de l'Académie slovaque des sciences
Année XX, 1972, No. 1. Parait quatre fois par an
Aux Editions de l'Académie slovaque des sciences
Rédacteurs: Dr. Božena Filová et Pavol Stano
Rédaction Bratislava, Klemensova 27

SLOVENSKY NÁRODOPIS
Časopis Slovenskej akadémie vied
Ročník XX, 1972, číslo 1. — Vychádza štyri razy do roka
Vydáva Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka Dr. Božena Filová

Výkonný redaktor Pavol Stano

Redakčná rada: prof. Dr. Rudolf Bednárík, Dr. Soňa Burlasová, Dr. Emília Horváthová,
Dr. Soňa Kovačevičová, Dr. Jaroslav Kramařík, Dr. Michal Markuš, doc. Dr. Ján Michálek,
Dr. Ján Mjartan, Dr. Štefan Mruškovič, doc. Dr. Ján Podolák

Technická redaktorka Jaroslava Macherová

Redakcia: Bratislava, Klemensova 27

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin
Jednotlivé číslo Kčs 20,—, celoročné predplatné Kčs 80,—
Výmer PIO 2385/49-III/2

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky a predplatné prijíma PNS — ústredná expedícia tlače, administrácia odbornej tlače, Gottwaldovo nám. 48, Bratislava. Možno objednať aj na každej pošte alebo u doručovateľa. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII.

© by Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1972